

in forensic activities. The development of science and technology, the emergence of new objects of forensic examinations, a change in the classification of births and types of forensic examinations, an increase in the information flow, the development of a forensic examination methodology are factors in the digitalization process of forensic expertise. The use of modern technologies is an essential part of the activity of a modern forensic expert. Databases are a good tool for accumulating, storing, analyzing and structuring information and using it for the following purposes:

- accumulation and storage of information about objects of forensic examination;
- optimization of the examination;
- storage of specialized literature and guidelines;
- formation of archives, card files, records;
- storage of expert opinions, as well as documentation related to the conduct of forensic examinations;
- solving problems of expert forecasting and expert prevention;
- training of expert personnel, improvement of skills in working with computer systems.

Keywords: databases, information systems, information support, forensic examination, forensic expert, digitalization of forensic activity, C.I.P., SAAMI.

DOI: 10.33766/2524-0323.95.256-267

УДК 343.98

Гусєва В. О., доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки Харківського національного університету внутрішніх справ (м. Харків, Україна)

e-mail: v.guseva989@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8614-1573>

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ПСИХОЛОПТНИХ ЕКСПЕРТИЗ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ПРОТИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

У статті визначено значення та сучасні можливості судово-психологічних експертиз під час розслідування кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності. Установлено, що судово-психологічна експертиза може бути призначена щодо психічно здорових підозрюваних, свідків та потерпілих незалежно від віку. Доведено, що судово-психологічна експертиза є ефективним способом установлення обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінальних правопорушень досліджуваної категорії.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, судово-психологічна експертиза, авторитет органів державної влади, правоохоронні органи, громадські формування з охорони громадського порядку.

Постановка проблеми. До категорії кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності належать: опір працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з

охорони громадського порядку (ч.ч. 2, 3 ст. 342 КК України); втручання в діяльність працівника правоохоронного органу (ст. 343 КК України); погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345 КК України); умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу (ст. 347 КК України); посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК України); захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника (ст. 349 КК України); погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ст. 350 КК України); умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ст. 352 КК України); самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи (ст. 353 КК України) [1, с. 71-72].

Суспільна небезпека зазначених кримінальних правопорушень полягає в тому, що вони посягають на авторитет правоохоронних органів, громадських формувань з охорони громадського порядку, а також на особисті права та законні інтереси працівників і членів зазначених органів. Криміналізація зазначених діянь була обумовлена потребою в забезпеченні державою реалізації правоохоронної функції. За результатами аналізу слідчої практики, встановлено, що досліджувані нами кримінальні правопорушення досить поширені. Так їх питома вага в загальній сукупності облікованих кримінальних правопорушень у 2019 р. становила 0,31 %, а у 2020 р. – 0,4 % [2]. Через те особливої актуальності набуває завдання щодо підвищення ефективності здійснення досудового розслідування за вказаною категорією кримінальних правопорушень.

Ефективність досудового розслідування залежить від оптимально обраної сукупності слідчих та процесуальних дій, що буде проведена в кримінальному провадженні. Аналіз матеріалів кримінальних проваджень, розпочатих за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності свідчить, що недооціненою слідчими та дізнавачами є судово-психологічна експертиза. Це пояснюється досить низьким рівнем її призначення, навіть за наявності достатніх підстав, установлених під час розслідування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учені наголошують на важливості судово-психологічної експертизи в кримінальному провадженні. Так О. В. Ярош стверджує, що судово-психологічна експертиза дає змогу об'єктивно визначати міру покарання з урахуванням реальної мотивації, рівня усвідомленості підозрюваними особами своїх дій, індивідуально-психологічних якостей особистості підозрюваних і особливостей поведінки, що не може бути правильно оцінено без застосування психологічних методів [3, с. 18]. В. М. Шерстюк зазначає, що саме судово-психологічна експертиза відіграє пріоритетну роль у впровадженні передових досягнень науки і техніки у практику боротьби зі злочинністю та сприяє надійності системи доказування [4, с. 4]. О. О. Сліпець указує, що висновки судово-психологічної експертизи типологічних особливостей особистості можуть бути використані в кримінальному й адміністративному судочинстві із метою встановлення елементів

суб'єктивного складу злочину та індивідуалізації покарання [5, с. 509]. Кожна із зазначених позицій певною мірою розкриває окремі перспективні напрями використання судово-психологічної експертизи в кримінальному провадженні.

Теоретично-методичні аспекти судово-психологічних експертиз, а також окремі аспекти їх призначення та проведення в кримінальному провадженні досліджувались Н. В. Алікіною, А. В. Даниленко, Т. М. Єгоровою, Л. І. Магдисюк, Б. В. Павловою, Т. В. Савкіною, М.-Л. А. Чепую, В. Ю. Шепітьком [6; 7; 8; 9; 10] та ін. Водночас, ученими досі не розкрито значення судово-психологічних експертиз при розслідуванні кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення сучасних можливостей судово-психологічних експертиз при розслідуванні кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Експертиза в кримінальному провадженні признається якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [11]. Можливість з'ясування таких питань під час проведення експертизи обумовлена усвідомленням сторони, яка залучає експерта або слідчого судді специфіки конкретної експертизи, під якою ми розуміємо об'єкт, предмет, завдання, підстави призначення, матеріали, необхідні для проведення дослідження експерту тощо.

Визначаючись із об'єктом судово-психологічної експертизи, слід зауважити, що ним є психічно здорові особи (підозрюваний, обвинувачений, підсудний, виправданий, засуджений, свідок, потерпілий, позивач, відповідач: малолітні; неповнолітні; дорослого та похилого віку). Основним завданням психологічної експертизи є визначення у підекспертної особи: індивідуально-психологічних особливостей, рис характеру, провідних якостей особистості; мотивуютьорюючих чинників психічного життя і поведінки; емоційних реакцій та станів; закономірностей перебігу психічних процесів, рівня їхнього розвитку та індивідуальних її властивостей [12].

При проведенні психологічних експертиз використовуються загальновідомі в науковій практиці психологічні методики і такі, що пройшли державну атестацію, та їх авторські модифікації, що відбираються з урахуванням специфіки експертних досліджень і конкретних питань, поставлених перед психологічною експертизою [12].

Визначаючись із нормативними підставами призначення судово-психологічних експертиз, слід зазначити, що чинним кримінальним процесуальним законодавством вони детально не регламентовані. Зокрема, ним визначено підстави для призначення судово-психологічної експертизи щодо неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого.

Дослідження особи неповнолітнього підозрюваного є досить поширеним напрямком використання результатів судово-психологічної експертизи й актуальним у контексті нашого дослідження, адже 2 % кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності вчиняються саме неповнолітніми [1, с. 517].

Відносно неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого) проводиться судово-психологічна експертиза типологічних особливостей особистості. Метою її проведення є з'ясування рівня розвитку, інших соціально-психологічних рис особи неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого, які необхідно враховувати при призначенні покарання й обранні заходу виховного характеру [11].

Судово-психологічна експертиза неповнолітніх підозрюваних (обвинувачених) передбачає визначення загального психічного розвитку і ступеня особистісної зрілості підлітка; вплив розумової відсталості, що не пов'язана з психічною патологією, на здатність неповнолітнього усвідомлювати свою поведінку; актуальний психічний стан, у якому перебував підліток на момент вчинення злочину чи кримінального проступку; мотиви, що спонукали злочинну поведінку; рівень комфортності підлітка та зовнішні фактори, що зумовили злочинну активність; розвиток волевої сфери та здатність контролювати свою поведінку. Усвідомлення людиною своїх дій включає правильне розуміння об'єктивного змісту власної поведінки, причин та цілей вчинення дій, передбачення їх наслідків з точки зору чинних у суспільстві правових норм та норм моралі. Здатність керувати своїми діями виражається у вільному виборі способу досягнення бажаного, який нерозривно пов'язаний із мотивами поведінки особи на шляху задоволення актуальних потреб [13, с. 173].

Слід зазначити, що за результатами аналізу слідчо-судової практики встановлено, що типовим є призначення щодо неповнолітніх підозрюваних комплексної психолого-психіатричної експертизи. Відповідно до ч.1 ст. 486 КПК України, у разі необхідності для вирішення питання про наявність у неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого психічного захворювання чи затримки психічного розвитку та його здатності повністю або частково усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними в конкретній ситуації призначається комплексна психолого-психіатрична експертиза [11]. Подібні положення визначені й у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 16.04.2004 № 5 «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх». Зокрема, у п. 7 зазначено, що за наявності даних, які свідчать про розумову відсталість неповнолітнього, має бути призначена судова психолого-психіатрична або педагогічно-психолого-психіатрична експертиза для вирішення питання про наявність чи відсутність у неповнолітнього відставання у психічному розвитку, про ступінь такого відставання, встановлення стану його загального розвитку з метою з'ясувати питання про те, чи міг неповнолітній повністю усвідомлювати значення своїх дій і якою мірою міг керувати ними. Відповідна експертиза призначається за участю спеціалістів у галузі дитячої та юнацької психології (психолога, педагога) і психіатрії [14].

Більш поширене призначення комплексної психолого-психіатричної експертизи обумовлене високою ефективністю такого дослідження, можливістю швидкого вирішення вагомого спектру завдань. Ба більше, на відміну від судово-психологічної експертизи, призначення комплексної психолого-психіатричної експертизи неповнолітнього підозрюваного або обвинуваченого, можливе навіть до особи психічний стан якої невідомий. Судово-психологічна експертиза неповнолітнього

підозрюваного призначається лише до психічно здорової особи з метою визначення її соціально-психологічних рис, які впливають на призначення покарання і обрання заходу виховного характеру.

Призначення судово-психологічної експертизи можливе й щодо інших неповнолітніх учасників кримінального провадження. У контексті нашого дослідження увагу привертають саме свідки, адже неповнолітні потерпілі не характерні для досліджуваної нами групи кримінальних правопорушень.

Судово-психологічна експертиза неповнолітнього свідка призначається у випадках, коли показання свідка характеризуються неповнотою, внутрішнім протиріччям або суперечать більшості інших показань, що зібрані в кримінальному провадженні і які можуть бути викликані як причинами психологічного порядку (невисокий або недостатній рівень психічного розвитку внаслідок віку або відставання у психічному розвитку; особливості пізнавальної діяльності, у тому числі зумовлені недоліками сенсорних систем; екстремальний емоційний стан тощо), так і несприятливим умовами сприйняття [13, с. 174]. Слід наголосити, що метою її призначення є установлення здатності неповнолітнього свідка правильно сприймати обставини вчинення кримінального правопорушення, очевидцем яких він став, а не перевірка правдивості показань.

З метою отримання орієнтувальної інформації щодо ступеня ймовірності повідомленої опитуваною особою інформації, повноти наданої опитуваною особою інформації, джерела отриманої опитуваною особою інформації, уявлень опитуваної особи про певну подію, іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування певних подій під час проведення судово-психологічної експертизи може бути застосовано комп'ютерний поліграф.

Значення опитування із застосуванням поліграфу в розслідуванні кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності полягає в тому, що воно дозволятиме встановити певні ознаки суб'єктивної сторони, зокрема спеціальної мети та мотиву вчинення злочинного діяння. Це обґрунтовано тим, що через недоведення їх існування ці кримінальні правопорушення нерідко кваліфікуються за іншими статтями Кримінального кодексу України (наприклад, як кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я, проти власності тощо), санкції яких є менш тяжкими [15, с. 295].

Крім того, для кримінальних правопорушень досліджуваного нами виду характерним є наявність ідеальних слідів у пам'яті свідків, однак останні під час розслідування намагаються створити хибне уявлення сторони обвинувачення про відсутність у їхній пам'яті слідів-образів про подію, що мала місце. За наявності добровільної згоди таких свідків відносно останніх може бути проведена судово-психологічна експертиза із застосуванням поліграфу з метою перевірки достовірності та повноти наданої ними інформації.

Досить ефективним є проведення опитування із застосуванням поліграфу в ході судово-психологічної експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності минулих років. Хоча під час проведення цього виду експертизи, як вказує Н. О. Симоненко, і виникають певні труднощі, обумовлені тим, що досліджувані

об'єкти з часом змінюються і втрачають деякі свої властивості та якості, але, незважаючи на це, експерт як особа, яка має необхідні спеціальні знання, допомагає слідчому у встановленні дуже важливих фактів та обставин для розслідування кримінального провадження [16, с. 113].

Ще одним перспективним напрямом використання судово-психологічної експертизи під час розслідування кримінальних правопорушень досліджуваного нами виду є визначення соціально-психологічної характеристики підозрюваного. Така потреба пояснюється законодавчими положеннями, зокрема, абзацом 17 ч. 1 ст. 368 КПК України, відповідно до якого соціально-психологічна характеристика обвинуваченого, незалежно від його віку, приймається до відома суду при ухваленні вироку [11].

Соціально-психологічну характеристику обвинуваченого, разом з іншими обставинами, становлять особистісні характеристики (контроль над поведінкою та мисленням, психічний стан, зловживання алкоголем, наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами); соціальне оточення (стосунки у суспільстві, з рідними та близькими); ставлення до правопорушень; мотивація до зміни способу життя (поведінки, переконань); фактори, які підвищують ризик вчинення кримінального правопорушення, урахувавши його криміногенні потреби; наявність в обвинуваченого мотивації до позитивних змін (у тому числі з урахуванням бажання обвинуваченого брати участь у підготовці досудової доповіді) [17].

Індивідуально-психологічні особливості особистості, емоційні реакції та стани можуть бути з'ясовані виключно під час проведення судово-психологічної експертизи, адже виходять за межі професійної компетентності слідчого та дізнавача. Інші обставини, що визначають соціально-психологічну характеристику обвинуваченого також можуть бути вирішені лише шляхом проведення судово-психологічної експертизи. Зокрема, призначення судово-психіатричної експертизи підозрюваного, під час якої можуть бути вирішені деякі з указаних питань, є не завжди допустимим, зважаючи на дію презумпції психічного здоров'я. У ході допитів підозрюваного та свідків також не завжди можуть бути встановлені окремі соціально-психологічні характеристики підозрюваного, оскільки обізнані з приводу цих обставин суб'єкти на підставі ст. 63 Конституції України найчастіше відмовляються давати показання.

Таким чином, судово-психологічна експертиза підозрюваного (обвинуваченого) відіграє вагомое значення під час ухвалення вироку в частині призначення покарання, а тому актуалізує необхідність її призначення стороною обвинувачення під час розслідування.

Судово-психологічна експертиза індивідуально-психологічних особливостей особистості, емоційних реакцій та станів признається також щодо потерпілих та свідків з метою визначення особливостей пізнавальної діяльності, можливості правильно сприймати обставини вчинення кримінальних правопорушень та можливості надавати повні й адекватні показання. Потреба у призначенні даної експертизи обґрунтовується необхідністю надання правильної оцінки показань учасників кримінального провадження під час розслідування, відносно яких у слідчого чи дізнавача є сумніви щодо їх повноти та об'єктивності

Щодо потерпілих судово-психологічна експертиза в кримінальних правопорушеннях проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності також призначається з метою визначення особливостей компенсації моральної шкоди. Призначення зазначеної експертизи є гарантією реалізації права потерпілого на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди (п. 10 ч.1 ст. 56 КПК України) [11].

Заподіяння моральної шкоди характерне для всіх чотирьох груп кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності, серед яких: 1) кримінальні правопорушення, пов'язані із посяганням на життя та здоров'я працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань з охорони громадського порядку; 2) кримінальні правопорушення, пов'язані з посяганнями на майно зазначених суб'єктів; 3) перешкоджання діяльності працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань з охорони громадського порядку; 4) кримінальне правопорушення, пов'язане із самовільним присвоєнням владних повноважень [1, с. 71-72].

До складу моральної шкоди можуть входити як пряма шкода, що виникла не лише у зв'язку із посяганням на здоров'я, честь, гідність, знищення майна, позбавлення годувальника тощо, але й через грошові витрати на відновлення здоров'я, а в разі смерті особи – на поховання та утримання непрацездатних членів сім'ї, серед іншого, компенсація упушеної вигоди [1, с. 371].

Моральна шкода також може полягати в приниженні честі, гідності, престижу або ділової репутації, моральних переживаннях у зв'язку з ушкодженням здоров'я; у порушенні права власності (серед іншого інтелектуальної), прав, наданих споживачам, інших цивільних прав, у зв'язку з незаконним перебуванням під слідством і судом; у порушенні нормальних життєвих зв'язків через неможливість продовження активного громадського життя, порушенні стосунків з оточуючими людьми, при настанні інших негативних наслідків [18].

На вирішення експерта-психолога можуть бути поставлені такі питання: чи є ситуація, що досліджується за справою, психотравмуючою для потерпілого; якщо так, то чи завдано потерпілому страждання (моральну шкоду), чи спричинено потерпілому страждання (моральну шкоду) за умов ситуації (зазначаються умови ситуації), що досліджуються у справі; якщо потерпілому завдано страждання (моральну шкоду), який можливий розмір становить грошова компенсація за завдані страждання (моральну шкоду) [12].

Заразом, судово-психологічна експертиза не акцентує уваги на вирішенні питання про встановлення розміру грошового еквівалента заподіяної моральної шкоди. Експертний висновок у цій частині має науково-рекомендаційний характер. Висновок експерта є важливим доказом у справі, однак остаточне рішення ухвалює суд. При тому суд повинен виходити із принципів розумності та справедливості, а незгода з експертизою має мотивуватися відповідним процесуальним чином [19].

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що судово-психологічна експертиза відіграє вагоме значення в установленні обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування кримінальних правопорушень проти авторитету орга-

нів державної влади у сфері правоохоронної діяльності. Зокрема, завдяки ній можуть бути визначені індивідуально-психологічні особливості, емоційні реакції та стани психічно здорових підозрюваних, потерпілих та свідків, установлені здатності потерпілих, свідків та підозрюваних сприймати важливі по справі обставини та давати про них правильні (адекватні) покази, вирішені питання щодо компенсації потерпілому завданої моральної шкоди, а також отримана орієнтувальна інформація під час розслідування.

Висновок судово-психологічної експертизи неповнолітнього підозрюваного (обвинуваченого) може бути урахований судом під час призначення покарання й обрання заходу виховного характеру, а щодо повнолітнього підозрюваного – використаний для встановлення його соціально-психологічної характеристики, яка приймається до відома суду при ухваленні вироку.

Досліджувана проблематика є досить актуальною, а тому потребує подальших розвідок, зважаючи на стрімкий розвиток психології та суміжних наук.

Використані джерела:

1. Гусева В. О. Теоретичні основи методики розслідування злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2021. 538 с.

2. Статистична інформація за 2011–2020 роки. URL : <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat> (дата звернення: 09.07.2021).

3. Ярош О. В. Судово-психологічна експертиза неповнолітніх, обвинувачуваних за агресивні злочини: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06. Харків, 2008. 20 с.

4. Шерстюк В. М. Організаційно-правові та морально-психологічні основи судово-експертної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2007. 199 с.

5. Сліпець О. О. Теоретичні аспекти судово-психологічної експертизи типологічних особливостей особистості. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. №20. С. 505-521.

6. Даниленко А. В. Окремі аспекти призначення комплексної психолого-психіатричної експертизи у кримінальних провадженнях за участю неповнолітніх відповідно до положень нового КПК України. *Право і безпека*. 2013. №3 (50). С. 68-72.

7. Магдисяк Б. І., Павлова Б. В. Особливості застосування судово-психологічної експертизи у судочинстві. *Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету «Психологія: реальність і перспективи»*. 2018. №10. С. 101-107.

8. Алікіна Н. В., Єгорова Т. М., Савкіна Т. В. Вплив на судово-психологічну експертизу інтеграційних і диференційних процесів у сучасній психології. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2016. № 16. С. 391-398.

9. Чепя М.-Л. А. Про предмет і об'єкт судової психологічної експертизи. *Актуальні проблеми навчання і виховання людей з особливими потребами*: зб. наук. праць. 2007. № 3 (5). С. 290-299.

10. Шепітько В. Ю. Вибрані твори. *Издательская агентство «Апостиль»*: избранные труды. Харків, 2010. 576 с.

11. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 12.04.2012 № 4651-VI. / БД «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення: 10.07.2021).

12. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5 (зі змінами та допов.) / БД «Законодавство України» / ВР України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. (дата звернення: 10.07.2021).

13. Ходанович О. В. Сучасні проблеми судово-психологічної експертизи неповнолітніх. *Вісник академії адвокатури України*. 2014. Т. 11, № 3 (31). С. 170-178.

14. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 р. № 5. URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04. (дата звернення 10.07.2021).

15. Гусева В. О. Методика розслідування злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності : монографія. Харків: ТОВ «У справі», 2020. 452 с.

16. Симоненко Н. О. Особливості проведення окремих видів експертиз під час розслідування злочинів минулих років. *Вісник пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1 (11). С. 107-115.

17. Про затвердження Порядку складення досудової доповіді: наказ Міністерства юстиції України від 27.01.2017 №200/5 / БД «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17>. (дата звернення: 12.07.2021).

18. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 № 4 / БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text>. (дата звернення: 12.07.2021)

19. Шевцов С. О., Тимошенко А. І. Визначення розміру моральної шкоди: правові засади та експертні методики. Інформаційний лист / Експертна служба МВС України. Харків, 2011. 48 с. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rcrt=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjwxsPYiM3sAhXjs4sKHUEmCi8QFjAAegQIARAC&url=https%3A488A%2F%2Fndekc.kh.ua%2Ffiles%2Fbooks%2FMoral_damage.pdf&usq=AOvVaw35pa-t04W0lKEnDxlGj3oBV. (дата звернення: 12.07.2021).

References:

1. Husieva, V. O. (2021). Teoretychni osnovy metodyky rozsliduvannia zlochyniv proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady u sferi pravookhoronnoi diialnosti. *Doctjr`s thesis..* Kharkiv. [in Ukrainian].

2. Statystychna informatsiia za 2011–2020 roky. N. d. N. p. URL : <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>. [in Ukrainian].

3. Yarosh, O. V. (2008). Sudovo-psykholohichna ekspertyza nepovnolitnikh, obvyn uva chuvavnykh za ahresyvni zlochyny. *Extended abstract of candidate`s thesis*. Kharkiv. [in Ukrainian].

4. Sherstiuk, V. M. (2007). Orhanizatsiino-pravovi ta moralno-psykholohichni osnovy sudovo-ekspertnoi diialnosti. *Candidate`s thesis*. Kharkiv. [in Ukrainian].

5. Slipets, O. O. (2019). Teoretychni aspekty sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy typolo hichnykh osoblyvostei osobystosti. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky – Theory and Practise of Forensic Science and Criminalistics*, 20, 505-521. [in Ukrainian].

6. Danylenko, A. V. (2013). Okremi aspekty pryznachennia kompleksnoi psykholoho-psykhiatrychnoi ekspertyzy u kryminalnykh provadzheniakh za uchastiu nepovnolitnikh vidpovidno do polozhen novoho KPK Ukrainy. *Pravo i bezpeka – Law and Safety*, 3 (50), 68-72. [in Ukrainian].

7. Mahdysiuk, B. I., Pavlova, B. V. (2018). Osoblyvosti zastosuvannya sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy u sudochynstvi. *Zbirnyk naukovykh prats Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu «Psykhologhiia: realnist i perspektyvy» – Psychology: Reality and Perspectives*, 10, 101-107. [in Ukrainian].

8. Alikina, N. V., Yehorova, T. M., Savkina, T. V. (2016). Vplyv na sudovo-psykholohichnu ekspertyzu intehratsiinykh i dyferentsiinykh protsesiv u suchasni psykhologhi. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky – Theory and Practise of Forensic Science and Criminalistics*, 16, 391-398. [in Ukrainian].

9. Chepa, M.-L. A. (2007). Pro predmet i obiekt sudovoi psykhologichnoi ekspertyzy. *Aktualni problem navchannia i vykhovannia liudei z osoblyvymy potrebamy: Zbirnyk naukovykh prats – Current problems of education and upbringing of people with special needs*, 3 (5), 290-299. [in Ukrainian].

10. Shepitko, V. Yu. (2010) Vybrani tvory. Kharkiv: Yzdatelskaia ahentstvo «Apostyl». [in Ukrainian].

11. Verkhovna Rada Ukrainy. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 4651-VI. (2012). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukrainian].

12. Verkhovna Rada Ukrainy. Pro zatverdzhennia Instruktsii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen: nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy № 53/5. N. d. N. p. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. [in Ukrainian].

13. Khodanovych, O. V. (2014). Suchasni problemy sudovo-psykhologichnoi ekspertyzy nepovnolitnikh. *Visnyk akademii advokatury Ukrainy – The Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*, 3 (31), 170-178. [in Ukrainian].

14. Verkhovna Rada Ukrainy. Pro praktyku zastosuvannya sudamy Ukrainy zakono davstva u spravakh pro zlochyny nepovnolitnikh: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy № 5. N. d. N. p. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/va005700-04. [in Ukrainian].

15. Husieva, V. O. (2020). Metodyka rozsliduvannia zlochyniv proty avtorytetu orhaniv derzhavnoi vlady u sferi pravookhoronnoi diialnosti. Kharkiv: TOV «U spravi». [in Ukrainian].

16. Symonenko, N. O. (2020). Osoblyvosti provedennia okremykh vydiv ekspertyz pid chas rozsliduvannia zlochyniv mynulyykh rokov. *Visnyk penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy – Bulletin of The Penitentiary association of Ukraine*, 1 (11), 107-115. [in Ukrainian].

17. Verkhovna Rada Ukrainy. Pro zatverdzhennia Poriadku skladennia dosudovoi dopovidi: nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy №200/5. N. d. N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-17>. [in Ukrainian].

18. Verkhovna Rada Ukrainy. Pro sudovu praktyku v spravakh pro vidshkoduvannia moralnoi (nemainovoi) shkody: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy № 4. N. d. N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text>. [in Ukrainian].

19. Shevtsov, S. O., Tymoshenko, A. I. (2011). Vyznachennia rozmiru moralnoi shkody: pravovi zasady ta ekspertni metodyky. N. d. N. p. URL: https://www.google.com/url?sa=t&ct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjwxsPYiM3sAhXj4sKHUEmCi8QFjAAegQIARAC&url=https%3A488A%2F%2Fndekc.kh.ua%2Ffiles%2Fbooks%2FMoral_damage.pdf&usq=AOvVaw35pat04W0IKEnDxIGj3oBV. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.07.2021

Гусева В. А., доктор юридических наук, доцент, доцент кафедры криминалистики, судебной экспертологии и доврачебной подготовки Харьковского национального университета внутренних дел (г. Харьков, Украина)

СОВРЕМЕННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ЭКСПЕРТИЗ В РАССЛЕДОВАНИИ УГОЛОВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЙ, СОВЕРШЕННЫХ В ОТНОШЕНИИ СОТРУДНИКОВ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ

В статье определены значение и современные возможности судебно-психологических экспертиз при расследовании уголовных правонарушений против авторитета органов государственной власти в сфере правоохранительной деятельности. Установлено, что судебно-психологическая экспертиза может быть назначена в отношении психически здоровых подозреваемых, свидетелей и потерпевших независимо от их возраста. Доказано, что судебно-психологическая экспертиза является эффективным способом установления обстоятельств, подлежащих выяснению при расследовании уголовных преступлений исследуемой категории.

Ключевые слова: уголовное правонарушение, судебно-психологическая экспертиза, авторитет органов государственной власти, правоохранительные органы, общественные формирования по охране общественного порядка.

Husieva V., Doctor of Science of Law, Docent, Assistant Professor of the Department of Criminalistics, Forensic Science and Pre-medical care of Kharkov National University of Internal Affairs (Kharkiv, Ukraine)

CURRENT POSSIBILITIES OF PSYCHOLOGICAL EXAMINATIONS IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED AGAINST LAW ENFORCEMENT OFFICERS

The article considers the modern possibilities of forensic psychological examinations during the investigation of criminal offenses against the authority of public authorities in the field of law enforcement.

The author identifies the importance of forensic psychological examinations at the stage of pre-trial investigation and trial. The article also contains a definition of the object of forensic psychological examination, the grounds for its appointment in criminal proceedings and the purpose of its conduct. It is established that forensic psychological examination can be ordered for mentally healthy suspects, witnesses and victims, regardless of age. The article contains a detailed list of grounds for appointing a forensic psychological examination of juvenile suspects and witnesses.

The author emphasizes the importance of forensic psychological examination using a polygraph. Based on the analysis of the current legislation, the author determined that forensic psychological examinations for compensation of moral damage are most often assigned to victims.

The author proves that forensic psychological examination is an effective way to establish the circumstances to be clarified during the investigation of criminal offenses of the category under study. It is established that during the forensic psychological examination can be determined individual psychological characteristics, emotional reactions and states of mentally healthy suspects, victims and witnesses, the ability of victims, witnesses and suspects to perceive important circumstances in the case and give them the right (adequate) testimony,

resolved issues regarding compensation to the victim for non-pecuniary damage, as well as indicative information obtained during the investigation.

The article actualizes the importance of forensic psychological examination and emphasizes the need for further research.

Keywords: criminal offense, forensic psychological examination, authority of public authorities, law enforcement agencies, public formations for the protection of public order.

DOI: 10.33766/2524-0323.95.267-275
УДК 343.98

Лозова С. М., кандидат психологічних наук, доцент, провідний фахівець з наукової роботи відділу забезпечення діяльності центру Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (м. Харків, Україна)

e-mail: sv.lozova@ukr.net

ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0002-3348-3331>

Кокорін О. В., заступник директора центру, завідувач відділу криміналістичних видів досліджень Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (м. Харків, Україна)

e-mail: jordan@3g.ua

ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0001-6899-5794>

Лозовий А. О., завідувач сектору моніторингу та інформаційного забезпечення відділу забезпечення діяльності центру Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України (м. Харків, Україна)

e-mail: ndekc.kharkiv@gmail.com

ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0001-9596-5515>

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТЛЮВАЛЬНИХ ПРИЛАДІВ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ В УТРУДНЕНИХ УМОВАХ

У статті розглянуто особливості проведення огляду місця події в утруднених умовах (погане освітлення, несприятливі погодні умови, огляд е прихованих місцях і деякі інші). Досліджено сучасний «польовий» засіб освітлення «Світлову вежу», який використовується для огляду великих за розмірами територій. Детально розглянуто джерело експертного світла OFK-8000A, що використовується для пошуку і виявлення різноманітних слідів (рук, біологічного походження, виявлення «хімічних пасток», ознак підробки документів) під час огляду місця події. Для використання в утруднених умовах запропоновано освітлювальний прилад FoxFury Nomad® 360.

Надано пропозиції щодо використання певних освітлювальних приладів у різних ситуаціях, у тому числі несприятливих, під час огляду місця події.

Ключові слова: освітлювальні прилади, огляд місця події, пошук і виявлення слідів, несприятливі умови.

Постановка проблеми. Використання різноманітних засобів освітлення для пошуку доказової інформації під час огляду місця події застосовується вже довгий